

Janův dědeček

Jan se narodil na lucemburském zámku, chcete vědět ještě více? Děd Jan Brabantský v bitvě zabil otce jeho otce i všechny strýce. Mladý Jan v hrůze zjistil, později, že patří do věru *slavné* rodiny. Ale Markéta, královna Francie, mu vlídně nastavila dějin hodiny.

Dem Jang säi Grousspapp

*De klenge Jang, deen zu Lëtzebuerg gebuere gouf
Ass den Enkel vum Jang vu Brabant an dem Hari säi Bouf.
De Grousspapp – wat ass dat ee bossegt Gefill –
Ass de Mäerder vum Papp senger ganzer Famill!*

Bitva u Worringen na Rýnu skončila v roce 1288 pro lucemburský dům katastrofálně. Hrabě Jindřich VI. a jeho bratři jsou v boji pobiti a knížectví limburské, o které byl veden vévodou brabantským spor, je ztraceno. Triumfuje Jan I., kníže Brabantský, dál posiluje svou moc, zatímco lucemburský rod by mohl být zcela vymazán z historické scény. Jeho jediný dědic, budoucí Jindřich VII., je ještě malým dítětem. Naštěstí ale francouzská královna, Marie Brabantská, podpoří svým vlivem Beatrici z Avesne, matku Jindřicha. Ve věku 15 let si tak Jindřich bere za ženu Markétu Brabantskou, dceru vraha svého otce a nemilosrdného vítěze nad ním. Lucemburský rod je zachráněn! 10. srpna 1296 se na rodovém lucemburském zámku narodí Jan. Je mu 13 let, když je jeho otec Jindřich VII., lucemburský hrabě, zvolen římsko-německým králem.

LUCEMBURSKO - Lucemburk - Hájek a pohled do zámecké krypty

Petr z Aspeltu, králův tvůrce

On korunuje Jindřicha i Ludvíka římskými králi,
 Jana jmenuje českým králem, *svého* rytíře z dáli.
 Jako arcibiskup má velký vliv a umí být i tvrdý,
 Je z lucemburské vesničky Aspelt, je na ni hrdý!

Péiter vun Uespelt, de Kinneksmécher

*Hie kann den Hari, dann de Ludwig zu Kinneke kréinen
 vun de Réimer. An de Jang mécht hie Kinnek vu Béimen.
 Dee groussen Äerzbëschof, dee vun Uespelt kënnt,
 Deem Dierfchen, dat bei eis all Mënsch kennt.*

Proslulý lékař Petr z Aspeltu (1240 - 1320), narozený v Lucemburku, je významnou osobností té doby: je biskupem basilejským, arcibiskupem mohučským, patří navíc mezi říšské kurfiřty s právem volit římsko-německého krále. Petr z Aspeltu působil dokonce i jako kancléř v Čechách. V roce 1309 jej vyslanci českých stavů zoufale prosí o pomoc. Má najít krále, schopného zastavit rozvrat, který ovládl české země po zákeřné vraždě posledního přemyslovského krále Václava III., kterému nedokázal zabránit dědic přemyslovské koruny Jindřich Korutanský. Petr z Aspeltu doporučuje Jana Lucemburského a jeho návrh je akceptován. Aby odůvodnil svou pozici českého krále, bere si Jan Lucemburský za ženu Elišku Přemyslovnu, sestru Václava III. Na svém náhrobním kameni je arcibiskup Petr z Aspeltu obklopen dvěma králi a římsko-německými císaři, Jindřichem VII. Lucemburským (1309) a Ludvíkem z Wittelsbachu, vévodou bavorským (1314).

NĚMECKO - Katedrála v Mohuči
Náhrobní kámen Petra z Aspelu

Slavnostní hodina

„Bereš si za ženu Elišku, dědičku trůnu i zlaté koruny Čech?“
 Zde ve Špýru, v katedrále spojil vaše životy tvůj věrný rádce.
 Teď, Jane Lucemburský, jsi v Čechách králem, žádný spěch.
 V klidu přemýšlej, kdo je tvým přítelem a kdo může být zrádce.

Dee feierleche Moment

*“Jang, du frees ěm der Ierwin vu Béimen hir Hand?
 Domat gëss du Kinnek iwwert dëst Land.”
 Mam Elisabeth gëtt hien zu Speyer bestuet.
 Ech fäerte ganz, d’Räich ass kleesper, an d’Vollek verbruet.*

V srpnu 1310 se Jan Lucemburský ožení s Eliškou Přemyslovnou, oddávajícím je rodinný přítel a rádce Petr z Aspeltu. Jemu je pouhých 14, jí je 18 let. Svatba se koná v Německu, v románské katedrále ve Špýru. Ihned po uzavření tohoto sňatku odjíždí 21. září Janův otec, římsko-německý král Jindřich VII. do Říma, aby tam byl slavnostně pomazán císařem. Na této cestě ho doprovází ho jeho žena Markéta. Výprava je to nebezpečná, v severní Itálii má císař nepřátele. Oni se však naneštěstí stávají obětí nemocí a cestu nepřežijí. Markéta zemřela již v roce 1311 a pohřbena je v Janově. Jindřich zemřel na zpáteční cestě z Říma v roce 1313 a je pohřben v Pise. Jan osíří v pouhých 17 letech.

NĚMECKO - Katedrála ve Špýru - Svatební scéna

Janův příjezd do Čech

Šlechtici i měšťané Prahy řekli *ano* v tento den.
I zvon zní souhlasně v té báji, není to snad sen?
Náhle jednotné jsou Čechy a *chtějí* svého krále.
Korunovace počká, Jan s Eliškou již slaví v sále.

De Jang kennt a Béimen un

*Déi Adleg an d'Prager sinn averstan.
D'Klacke lauden, de Jang gëtt empfaang.
Ganz Béime begréisst deen Neie mat Freed,
De Jang vu Lucilinburhuc gëtt Kinnek gemeet.*

Nyní musí Jan získat Čechy. Ty zůstaly čtyři léta bez obecně uznávaného dědice koruny a země je na hraně rozvratu. Zvlášť nebezpečné byly spory šlechty a měšťanstva. V listopadu 1310 vjíždí Jan s Eliškou do Prahy. Část šlechty však zachovala věrnost Janovu předchůdci, králi Jindřichovi Korutanskému, městské obce se přiklonily spíše k Janovi. Eliščin kaplan nakonec nechá rozezvučet zvon v „Domě U Kamenného zvonu“. To je pokynem mladému páru k bezpečnému vstupu do města. O vánočních svátcích roku 1310 pak novému králi přísahala věrnost i šlechta. Mladý pár je korunován 11. února 1311. Vítězem je Jan, jeho odměnou je česká královská koruna.

Šlechta se bouří

V Porýní je Jan na válečném poli proti sličnému králi Fridrichovi.

V Čechách musí vládnout královna Eliška, *sama* proti Jindřichovi.

Pán z Lipé stojí v čele šlechty odbojné, i on po českém trůnu touží!

Jan se vrací, chyba snad? Zmizí do Brna! Až tam pochyby ho souží!

Den Opstand vum Adel

Um Rhäin zitt de Jang géint de Friedrich lass,

An a Béimen hält d'Elisabeth dem Heinrich de Bass.

Dee vu Lippa hätt den Troun nawell gären

De Jang kënnt erëm – an hëlt Zouflucht a Mähren.

Při nové volbě římsko-německého krále v roce 1314 mají vyrovnané šance Ludvík z Wittelsbachu, vévoda bavorský a Fridrich Habsburský, vévoda rakouský. Navzájem se tupí urážkami a různými úklady, až si většinu říšských knížat nakloní Ludvík, který se posléze stane králem a pak císařem. Jan bojuje na straně Ludvíka, který mu slíbil za odměnu vybrané říšské statky a polskou korunu. V té době revoltuje v Čechách šlechta proti královým rádcům, jimž mladý král Jan naslouchal více, než bylo v Čechách zvykem. V čele nespokojenců stanul Jindřich z Lipé. Petr z Aspeltu již tehdy opouští scénu a nijak již do mocenské hry nezasahuje. Eliška Přemyslovna tehdy vládne českému království jménem svého většinou nepřítomného manžela a snad proto upadla v podezření, že stála v pozadí vzpoury. V listopadu 1317 se Jan vrátil, ale když se pokusil zajmout mluvčí opozice, vypuklo povstání, před nímž se královská rodina uchýlila do Brna.

ČESKÁ REPUBLIKA - Morava, Brno - Pozdně gotický vjezd s blokem radničních budov, z nichž některé mohou pamatovat pobyt královského páru v Brně - Pečeť Jindřicha z Lipé - Královna ve své vznešenosti